

Eugenika u 20. stoljeću: Slučaj Sjedinjenih Američkih Država

Požgaj, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:434490>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA FILOZOFIJU

Kristina Požgaj

**EUGENIKA U 20. STOLJEĆU: SLUČAJ SJEDINJENIH
AMERIČKIH DRŽAVA**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Marko Kos

Zagreb, rujan 2023.

EUGENIKA U 20. STOLJEĆU: SLUČAJ SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

Sažetak

U 20. stoljeću eugenika se pojavila kao kontroverzni pokret u SAD-u s ciljem poboljšanja genetske kvalitete stanovništva. Kako je ovaj pokret postajao sve popularniji, doneseni su propisi koji su olakšavali prisilnu sterilizaciju ljudi i ograničavali njihovu mogućnost da se vjenčaju s onima za koje se smatralo da su “neprikladni“ prema eugeničkim standardima. Ciljevi i tehnike eugenike u središtu su etičke rasprave. Eugenički pristaše tvrdili su da bi mogla smanjiti učestalost nasljednih bolesti i povećati ljudski potencijal, što bi bilo korisno za društvo u cjelini. Međutim, kritičari su izrazili opravdanu zabrinutost zbog kršenja prava pojedinaca, mogućnosti rasne i ekonomske diskriminacije te državnog nadzora nad reprodukcijom. Iako su se zagovornici eugenike nadali da će njihove teorije proizvesti zdraviju i inteligentniju populaciju, njihova je primjena često dovodila do teških nepravdi. Brojne osobe, posebice one iz marginaliziranih skupina, bile su prisiljene na sterilizacije, čime su im kršena temeljna prava i uzrokovane trajne traume. Genetski utemeljene ideje o inherentnoj superiornosti i inferiornosti pomogle su u održavanju predrasuda i sprječavale su društveni napredak. U retrospektivi, etička procjena eugenike u Sjedinjenim Državama u 20. stoljeću čvrsto naginje prema nemoralnim praksama. Zanemarivanje ljudske autonomije od strane pokreta, podrška diskriminatornim taktikama i ukorijenjena nejednakost koja se eugenikom potvrđuje pokazuju rizike težnje za genetskim poboljšanjem bez uzimanja u obzir dovoljno etičkih pitanja.

Ključne riječi: eugenika, 20. stoljeće, Sjedinjene Američke Države, zakoni, sterilizacija

Eugenics in the 20th century: Study case of the United States of America

Summary

In the 20th century, eugenics emerged as a controversial movement in the USA, aiming to improve the genetic quality of the population. As this movement grew in popularity, regulations were passed that made it easier to sterilize people forcibly and restricted their ability to marry those who were thought to be “unfit“ by eugenic standards. The goals and techniques of eugenics are at the center of the ethical debate. Proponents of eugenics argued that they could reduce the incidence of hereditary diseases and increase human potential, which would benefit society as a whole. However, critics have expressed legitimate concerns about the violation of individual rights, the possibility of racial and economic discrimination and state surveillance of reproduction. Although eugenics' proponents hoped their theories would produce a population that was healthier and more intelligent, their implementation frequently led to severe injustices. Numerous people, especially those from marginalized groups, were forced to have sterilizations, which violated their fundamental rights and causing lasting trauma. Genetically based ideas of inherent superiority and inferiority helped to maintain detrimental biases and impeded social advancement. In retrospect, the ethical assessment of eugenics in the United States in the 20th century leans firmly toward the unethical. The movement's disregard for human autonomy, support for discriminatory tactics, and the ingrained inequities it reaffirmed show the risks of pursuing genetic enhancement without taking sufficient ethical issues into account.

Key words: eugenics, 20th century, United States of America, laws, sterilization

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1 Uvod u eugeniku	1
2. Američki počeci eugenike	3
3. Američki eugenički zakoni	6
3.1. Sterilizacija	6
3.2 Imigracijska politika	7
3.3 Zabrana miješanja rasa	8
4. Tko su nepodobni?	9
5. Moralne dileme eugenike	11
5.1 Zamjena, a ne terapija	11
5.2 Pluralizam vrijednosti	12
5.3 Kršenje reproduktivnih sloboda	12
<i>5.3.1 Izbor hoće li se osoba razmnožavati i s kime</i>	13
<i>5.3.2 Izbor vremena reprodukcije</i>	13
<i>5.3.3 Izbor koliko djece imati</i>	13
5.4 Etatizam	14
5.5 Pravda	14
5.6 Odgovornost prema budućim generacijama	15
6. Je li eugenika inherentno loša?	16
6.1 Stvar izbora	17
6.2 Raznovrsni standardi	17
6.3 Pitanje društvene nejednakosti	18
6.4 Pobijanje etatizma	19
7. Zaključak	21
Literatura	23

1. Uvod

U ovom diplomskom radu predstaviti će se američka eugenika, njena povijest i zakoni koji su utjecali na tisuće ljudi. Ovaj rad pratit će korijene američke eugenike sve do njenih korijena te će se istražiti ključne osobe koje su se zalagale za njezin cilj. Također će se ispitati zakonodavne mjere koje su uvedene za donošenje eugeničkih politika, uključujući zakone o prisilnoj sterilizaciji, imigracijskom ograničenju te zabranjivanju miješanja rasa. Povijest eugenike u Sjedinjenim Američkim Državama daleko je od jednostavne priče o pogrešno usmjerenom znanosti i zlim namjerama. Cilj ovog rada bit će razmotriti eugeničke ideje iz pozicije suvremene etike te će se raščlanjivanjem prednosti i mana pokušati odgovoriti na pitanje je li eugenika inherentno loša, odnosno postoje li slučajevi kada bi ona bila moralno opravdana.

1.1 Uvod u eugeniku

20. stoljeće obilježilo je burno doba u Sjedinjenim Državama, obilježeno neviđenim napretkom u znanosti, tehnologiji i društvenim normama. Također, bilo je poprište zlokobne podzemne struje koja je imala za cilj kontrolirati genetsku sudbinu svoje populacije: eugenike. No, kako bi se moglo pričati o eugenici, potrebno ju je prvo definirati. Postoji mnogo definicija, no nijedna ne označava nešto dobro, barem ne u današnjem vremenu. Riječ „eugenika“ skovao je engleski prirodoslovac Francis Galton 1865. godine¹ u potrazi za kratkom riječju za poboljšanje stoke.² Eugenika označava granu znanosti koja se bavi poboljšanjem urođenih kvaliteta određene rase i optimiziranjem njenog razvoja do najvećeg potencijala.³

Eugenika može poprimiti razne oblike i širok izbor različitih sredstava je bio primijenjen kako bi se postigao cilj poboljšanja „genetskog bazena“. Na jednoj granici krajnosti se mogu pronaći programi obvezne sterilizacije pa čak i ubijanja „nepodobnih“, a na drugoj pokušaji uvjeravanja

---

¹ Kevles, Daniel J, *In the Name of Eugenics*, Harvard University Press, London, 1985., str. 3.

² Cijeli citat: „Silno nam treba kratka riječ kojom bismo izrazili znanost o poboljšanju stoke, koja nikako nije ograničena na pitanja razumnog parenja, već koja, posebice u slučaju čovjeka, uzima u obzir sve utjecaje koji nastoje u koliko god dalekoj mjeri dati prikladnijim rasama ili krvnim slojevima bolju šansu da nadmaše manje prikladne nego što bi inače imali. Riječ *eugenika* bi dostatno izrazila tu ideju“ (Prijevod K. Požgaj, izvor: Lombardo, Paul A. „Introduction: Looking Back at Eugenics“, u: Paul Lombardo (ur.), *A Century of Eugenics in America*, Indianapolis, Bloomington, 2011., str. 1–8.).

³ Galton, Francis, „Eugenics: Its Definition, Scope and Aims“, *The American Journal of Sociology*, sv. 10, br. 1, 1904., str. 45.

srednje i visoke klase da imaju više djece.⁴ Pobornici eugenike smatrali su da je ona progresivan i racionalan poduhvat koji bi smanjio broj mentalno bolesnih ljudi te poboljšao intelektualni kapacitet cjelokupnog društva.⁵ Razlikuju se pozitivna i negativna eugenika. Negativna eugenika prisilnim metodama poput sterilizacije, eutanazije, abortusa i holokausta uklanja nepoželjne kombinacije gena, dok pozitivna to pokušava učiniti sparivanjem pojedinaca boljih karakteristika ili davanja potpore sposobnijim i boljim obiteljima u nadi da će imati što više djece superiornijih karakteristika.⁶

---

⁴ Wilkinson, Stephen, *Choosing Tomorrow's Children*, Clarenton Press, Oxford 2010., str. 151.

⁵ Boulter, Michael, "The Rise of Eugenics, 1901–14." u: *Bloomsbury Scientists: Science and Art in the Wake of Darwin*, UCL Press, London 2017., str. 108.

⁶ Vuk, Martina, „Eugenika i moderna medicina“, *Spectrum*, sv. 3, br. 4, 2008., str. 50.

2. Američki počeci eugenike

Iako je prva pomisao na riječ *eugenika* nacistička Njemačka, eugeničke prakse poput prisilne sterilizacije svoje početke pronalaze u Sjedinjenim Američkim Državama.⁷

Engleski prirodoslovac te rođak Charlesa Darwina, Francis Galton, smatrao je da, kad bi se talentirani ljudi vjenčali samo s drugim talentiranim ljudima, rezultat bi bio bolje potomstvo. Na početku 20. stoljeća, Galtonove su ideje došle u Sjedinjene Američke Države baš kad su ponovno otkrivena načela nasljeđivanja Gregora Mendela. Američki eugeničari su smatrali da isti mendelovi koncepti⁸ koji određuju veličinu i boju kukuruza, graška i stoke upravljaju intelektualnim i društvenim karakterom čovjeka.⁹ Galton je smatrao da postoji veliki broj različitih karaktera ljudi, sukobljenih ideala, nespojivih civilizacija, ali da je to sve potrebno kako bi život imao punoću i zanimljivost. Upravo je cilj eugenike predstaviti svaku različitu klasu ili sektu vlastitim najboljim primjercima. Kvalitete koje je Galton smatrao poželjnima su energija, zdravlje, sposobnost, muževnost te dobro raspoloženje. Kada bi se te kvalitete uzele u obzir te se primijenila eugenika, Galton smatra, podigla bi se prosječna kvaliteta života nacije te bi ljudska rasa kao cjelina bila manje glupa i manje neozbiljna.¹⁰

Eugenika u Sjedinjenim Američkim Državama započinje radom zoologa Charlesa Davenporta. Davenport je bio čelnik Stanice za eksperimentalnu evoluciju (utemeljena 1903. godine) te Eugenic Record Office-a (ERO; utemeljen 1910. godine), prve američke institucije za proučavanje genetike u Cold Spring Harboru u New Yorku. Kao voditelja ERO-a, Davenport je postavio svog prijatelja Harryja Laughlina te je pod njegovim vodstvom ERO postao svjetski centar za eugenička

---

⁷ Isto, str. 1.

⁸ Procesi prijenosa karakteristika poput visine ili niskosti biljke i naboranosti ili glatkoće sjemena s generacije na generaciju poznatiji su kao Mendelovi zakoni segregacije i nezavisnog razvrstavanja. Mendel je pretpostavio da u biljkama graška postoje dva elementa za svaku osobinu. Prema zakonu segregacije, oni su odvojeni stvaranjem gameta (ćelija koja se spaja s drugom ćelijom, primjerice spermij ili jajašce), a prema zakonu nezavisnog razvrstavanja, razvrstavali su se neovisno o onim drugim. Godine 1866., Mendel je objavio svoje rezultate, no oni su ostali neprimijećeni, sve do 1900. godine kada su različiti europski znanstvenici proučavali hibridizaciju (Izvor: Kevles, Daniel J., *In the Name of Eugenics*, str. 41–43.)

⁹ Black, Edwin. „Eugenics and the Nazis – the California Connection“, SFGate, 2003. Dostupno na: <https://www.sfgate.com/opinion/article/Eugenics-and-the-Nazis-the-California-2549771.php> (pristup 12.09.2023.)

¹⁰ Galton, Francis, „Eugenics: Its Definition, Scope and Aims.“ *The American Journal of Sociology*, sv. 10, br. 1, 1904., str. 45–47.

istraživanja. Davenport je sakupljao podatke o ljudskim osobinama, eugenički „važnim“ pojedincima, o obiteljskim povijestima bolesnih i maloumnih osoba te sklonostima pojedinaca. Godine 1912. objavio je i ERO *knjigu osobina*, koja je sadržavala indeks kodova za razne oblike ponašanja i bolesti poput zakrivljenosti kralježnice, daltonizma, lukavosti, kukavičluka, konstipacije te trajnosti u spolnom odnosu. Posebni brojevi odnosili su se na samoubojstva, vješanja i utapanja te stupnjeve sklonosti pojedinaca prema patriotizmu, odupiranju kritikama, moralnom hrabrošću pa čak i sklonost prema golfu i plovidbi morem. Eugenic Record Office je pod vodstvom Laughlina i Davenporta sakupljao je podatke o nasljeđivanju, o grafologiji, o slaboumnim osobama. Davenport je zaključio da kako bi dijete bilo slaboumno, njegovi roditelji također moraju biti slaboumni te bi bio *zločin* dopustiti takvim osobama da sklope brak.¹¹

Davenport i Laughlin također su bili osnivači i American Breeders Association (ABA) te njene Sekcije za eugeniku. ABA je isticala važnost mendelovih zakona te je imala važnu ulogu u legalizaciji eugeničkih ideja. Davenport i Laughlin su bili i članovi Upravnog vijeća American Eugenics Society (AES), najvećeg eugeničkog tijela te krovne organizacije svih eugeničkih društava. AES je imao cilj popularizirati eugeniku, a korištene su metode sajмова. Na sajmovima su se predstavljali socijalni troškovi rađanja „nasljedno defektnih“ te su se organizirala natjecanja za „bolje“ bebe.¹²

Dr. Harry Sharp prvi je eksperimentirao sa sterilizacijom kako bi smanjio nekontrolirano seksualno uzbuđenje kod delikvenata. Iako sterilizacija nije donijela željene efekte, nije smanjila seksualne nagone, dapače neki su smatrali da ju je čak i poticala – Harry Laughlin i dalje je bio zagovornik sterilizacije te se učinio autoritetom za njene pravne i biološke zamršenosti.¹³

Prilikom uvođenja eugenike u praksu, u SAD-u u 20. stoljeću donose se zakoni koju su društvenim isključivanjem, reguliranjem brakova te prisilnom sterilizacijom mijenjali živote velikom broju

---

¹¹ Polšek, Darko, „Američka eugenika“ Prolegomena, sv. 1, br. 2, 2002., str. 172–173.

¹² Isto, str. 174.

¹³ Kevles, Daniel J., *In the Name of Eugenics*, str. 108.

ljudi. Pretvaranjem eugeničkih ideja u zakone htjelo se spriječiti razmnožavanje devijantnih, hendikepiranih, bolesnih i kriminalnih ljudi, odnosno „nepodobnih“ i „degeneriranih“.¹⁴

---

¹⁴Lombardo, Paul A. „Introduction: Looking Back at Eugenics“, u: Paul Lombardo (ur.). *A Century of Eugenics in America*, Bloomington, Indianapolis 2011., str. 7.

3. Američki eugenički zakoni

3.1. Sterilizacija

Madison Grant smatrao je da se sterilizacija treba prvo početi provoditi na maloumnima i kriminalnima, a zatim prema svim društveno-odbačenim vrstama ljudi sve dok se ne iskorijene sve beskorisne vrste rasa.¹⁵ Karl Pearson, engleski matematičar i eugeničar, slagao se s takvom politikom te je rekao da „pravo na život ne znači pravo svakog čovjeka na reprodukciju svoje vrste“.¹⁶ Jamčeći da će se razmnožavati samo oni koji su genetski najsposobniji, vazektomija je pružila način da se prekine linija nasljeđa bez mijenjanja genetske obdarenosti pojedinca i tako povećala kvalitetu i distribuciju prikladnih osobina u populaciji. Oblik eugeničke javnozdravstvene politike uključivao je sprječavanje nepodobnih da prenesu svoju defektnu genetiku.¹⁷ Vazektomija je nudila priliku da muškarce učini sterilnima te bi sprječavala da daljnje razmnožavaju „svoju vrstu“ bez uništavanja njihove seksualne funkcije.¹⁸

Prvi eugenički zakon o prisilnoj sterilizaciji donesen je u Indiani 1907. godine nakon pozitivnih rezultata prisilnih sterilizacija u medicinske svrhe. Taj zakon je vlastima omogućio sterilizaciju „kriminalaca, idiota, imbecila i silovatelja.“ Istim stopama krenule su Kalifornija, Connecticut, Nevada, Iowa i New Jersey. Do 1914. godine, 30 država je donijelo slične zakone. No, zakoni su se znali odbacivati (New York), guverneri su postavljali veto na njihovu provedbu te su se savezne države generalno libile koristiti prisilnom sterilizacijom sve do slučaja *Buck vs. Bell*.¹⁹

Slučaj *Buck vs. Bell* testirao je valjanost zakona iz Virginije koji dopušta eugeničku sterilizaciju mentalnog i postavio je Carrie Buck protiv liječnika koji ju je želio upotrijebiti kao prvog subjekta zakona. Tada već hvaljeni sudac Oliver Wendell Holmes je iznio sada zloglasni epigram koji opisuje Carrie Buck, njezinu majku i kćer: „Tri generacije imbecila su dovoljne“. Zakon Virginije,

---

¹⁵ Polšek, Darko, „Američka eugenika“, str. 176.

¹⁶ Boulter, Michael, „The Rise of Eugenics, 1901–14.“ u: *Bloomsbury Scientists: Science and Art in the Wake of Darwin*, UCL Press, 2017., str. 109 (Prijevod K. Požgaj)

¹⁷ Carlson, Elov Axel, „The Hoosier Connection: Compulsory Sterilization as Moral Hygiene“, u: Paul Lombardo (ur.), *A Century of Eugenics in America*, Bloomington, Indianapolis 2011., str. 12.

¹⁸ Isto, str. 19.

¹⁹ Polšek, Darko, „Američka eugenika“, str. 167.

koji je imao potporu Vrhovnog suda, dao je dopuštenje za sterilizaciju više od 8.300 zatvorenika državnih mentalnih ustanova između 1927. i 1972. godine. Također je otvorio put za donošenje zakona koji bi odobrili postupke sterilizacije za 60.000 Amerikanaca u narednim godinama. Buck protiv Bella je prekretnica u prihvaćanju intruzivnih medicinskih tretmana kao instrumenata koji se koriste za državne ciljeve. Slučaj predstavlja prekretnicu u afirmaciji vlasti nad pravima pojedinca. Taj slučaj nije samo simbol raširene popularnosti eugeničke teorije; on također predstavlja postignuća odabranog broja profesionalaca koji su bili u stanju upotrijebiti lažne "znanstvene" propise eugenike kako bi opravdali vlastite predrasude.²⁰

3.2 Imigracijska politika

U Sjedinjenim Američkim državama imigracijska politika je bila otvorena sve do 1920-ih godina. Sve do 1960-ih godina, SAD je bila zemlja koja nije primala imigrante nakon provedenih rasnih kvota.²¹

Harry Laughlin smatrao je da otvorena imigracijska politika (ne uključujući ljude iz sjeverne Europe²²) nosi dvije posljedice sa sobom: financijski trošak, jer je bilo vjerojatnije da će takvi imigranti biti degenerirani i zahtijevat će institucionalnu skrb, te rasni trošak, jer bi razvodnjavali kvalitetne gene domaćih ljudi. Rješenje je ležalo u zatvaranju granica.²³ Laughlin je smatrao da osim što nacije moraju braniti svoju budućnost iznutra od rasne degeneracije, također moraju ograničiti useljavanje neispravnih osobina iz drugih zemalja. Tvrdio je da su druge zemlje od Sjedinjenih Američkih Država napravile azil i odlagalište za vlastite skitničke, slaboumne,

---

²⁰ Lombardo, Paul A., „Three Generations, No Imbeciles: New Light on Buck v. Bell.“ *NY University Law Rev.*, sv. 60, br 1, 1985., str. 32–33.

²¹ Hansen, Randall i Desmond King, „Eugenic Ideas, Political Interests, and Policy Variance: Immigration and Sterilization Policy in Britain and the U.S.“, *World Politics*, sv. 53, br. 2, 2001., str. 242.

²²Unatoč zanemarivanju sekundarnih uzroka (siromaštvo, rasizam, nedostatak obrazovanja itd.), statistike koje pokazuju veću učestalost kriminala i "ludila" među nedavnim imigrantima lako su uklopljene u tvrdnju da su ljudi iz južne i istočne Europe inferiorni onima iz sjeverne Europe. Kada bi takvi „inferiorni“ dolazili u velikom broju i/ili imali visoku stopu plodnosti, stvorio se strah od opasnosti da anglosaksonski, nordijski dio bude preplavljen velikim brojem nasljednih degenerika. Izvor: Hansen, Randall i Desmond King. „Eugenic Ideas, Political Interests, and Policy Variance: Immigration and Sterilization Policy in Britain and the U.S.“, str. 249.

²³ Isto, str. 249–250.

degenerirane, pijane i kriminalističke klase.²⁴ Prema njemu nije bilo sumnje, nosi useljenici biološki su inferiorni te ugrožavaju Američku krv.²⁵

Donošenjem zakon htjelo se stvoriti ograde za pridošlice u nadi da će se spriječiti porast devijantnosti. Prvi pokušaj donošenja takvog zakona dogodio se 1921. godine, kada je prijedlog zakona *Emergency Immigration Act*, kojim bi se po prvi puta u Sjedinjenim Američkim Državama ograničila kvota useljenika na 3% prema danoj nacionalnosti, odbačen. No, tri godine kasnije, godine 1924. donesen je Johnson-Reedov zakon (ili tzv. *Immigration Restriction*) koji je fiksirao imigrantske kvote na 165.000 useljenika godišnje. S obzirom da se od 1880. do 1924. godine najviše uselilo pripadnika iz Istočne Europe i Mediterana, jasno je da se donesenim zakonom htjelo smanjiti useljenika upravo iz tih područja.²⁶

3.3 Zabrana miješanja rasa

Zakoni protiv miješanja postojali su unatoč ukidanju ropstva u Sjedinjenim Državama sve do 1967. godine, kada su svi zakoni protiv miješanih brakova ukinuti na saveznoj razini. Međurasni brakovi bili su protuzakoniti u 29 država, a 23 savezna državna zakona nametala su stroge kazne za njihovo kršenje, u rasponu od 2000 dolara novčane kazne do 10-godišnjih zatvorskih kazni. Eugeničari su podržavali formuliranje i prihvaćanje novih zakona kao i jačanje postojećih. Zakon o integritetu Virginije (*The Virginia Integrity Act*) iz 1924. godine, eugenički zakon koji je zabranjivao međurasne zajednice, zabranjivao je sklapanje brakova bijelaca s bilo kim tko ima čak i „naznaku neke druge krvi“.²⁷

---

²⁴ Laughlin, Harry H., *Eugenical Sterilization in the United States*, Psychopathic Laboratory of the Municipal Court, Chicago 1922., str. 322.

²⁵ Kevles, Daniel J., *In the Name of Eugenics*, str. 103.

²⁶ Polšek, Darko, *Američka eugenika*, str. 180–181.

²⁷ Isto, str. 168.

4. Tko su nepodobni?

Madison Grant u svojoj knjizi *Passing of the Great Race or the Racial Basis of European History* kaže:

„Samo grijeh štovanja navodnih božjih zakona i sentimentalna vjera u svetost ljudskoga života sprječavaju eliminaciju defektnih beba i sterilizaciju odraslih koji za zajednicu nemaju nikakvu vrijednost. Zakoni prirode traže uništenje nesposobnih, a ljudski je život vrijedan samo kada je od koristi za zajednicu“.²⁸

Grant je smatrao da nepodobni pojedinac smije biti hranjen, zaštićen pa čak i obrazovan od strane zajednice tijekom svog života, no da se država sterilizacijom treba pobrinuti da njegova loza prestane s njim ili će u protivnom buduće generacije biti proklete sa sve većim teretom. Sterilizacija je bila Grantovo rješenje za problem nepodobnih te je smatrao da se mogla primijeniti na sve šire krugove društveno odbačenih pojedinaca, počevši od kriminalaca, ludih i bolesni te se postepeno proširujući do tipova ljudi koji se mogu nazvati slabićima, sve do svih bezvrijednih tipova rasa u konačnici. Nepodobne je nazivao društvenim neuspjesima, a njihovom sterilizacijom bi ispraznio zatvore, bolnice i ludnice.²⁹

„Nepodobni“ su mogli biti svih dobnih skupina; mogli su biti djeca koja su bila premlada da bi se uzdržavala, mogli su biti odrasli koji su imali kronične bolesti ili urođene mane koje bi im otežavale pronalazak posla.³⁰ Harry Laughlin je sastavio popis „neadekvatnih“ ljudi: slaboumni, ludi, kriminalni, epileptičari, nekontrolirani, bolesni (uključujući ljude sa sifilisom, tuberkulozom, leprozom i drugim kroničnim bolestima), gluhi, slijepi, deformirani te ovisni.³¹

Laughlin je smatrao da nepodobni predstavljaju hendikep za dobrobit političkog tijela te da im se trebaju uskratiti reproduktivna prava. Zalagao se za to da ravnatelji državnih zatvora i nadzornici državnih bolnica imenuju dva vješta kirurga koji bi tvorili komisiju čija je dužnost bila

---

²⁸ Isto, str. 176.

²⁹ Grant, Madison. *The Passing of the Great Race*, 1922., str. 49–51.

³⁰ Carlson, Elof Axel, „The Hoosier Connection: Compulsory Sterilization as Moral Hygiene“, str. 14.

³¹ Polšek, Darko, „Američka eugenika“, str. 182.

pregledavati fizičko i mentalno zdravlje zatvorenika i pacijenata, njihov dosje i obiteljsku povijest. Ukoliko bi komisija došla do zaključka da bi određena osoba proizvela djecu s naslijeđenom sklonošću kriminalu, ludilu, slaboumnosti te da ne bi postojala vjerojatnost da će se stanje popraviti, tada bi komisija imenovala kirurga koji bi izvršio sterilizaciju nad tom osobom. Ta komisija te kirurg koji je izvršio operaciju dobivali su državnu naknadu za obavljenju uslugu.³²

---

³² Laughlin, Harry H. Eugenical Sterilization in the United States. Chicago: Psychopathic Laboratory of the Municipal Court, 1922., str. 19-20.

5. Moralne dileme eugenike

Buchanan i drugi autori iznose pet dilema zašto je eugenika bila moralno pogrešna. Te teze obuhvaćaju „Zamjenu, a ne terapiju“, „Pluralizam vrijednosti“, „Kršenja reproduktivnih sloboda“, „Etatizam“ i „Pravdu“.³³ Osim tih pet teza, predstavlja se još jedna, a to je odgovornost prema budućim generacijama. Svaka od njih nadilazi očite predrasude pokreta kako bi se pokušale locirati pogreške i moralne nepravde svojstvene eugeničkim programima.³⁴

5.1 Zamjena, a ne terapija

Prva teza, Zamjena, a ne terapija, tvrdi da su programi planiranja obitelji krivo kreirani kako bi spriječili rizik od prenošenja neželjenih osobina na buduće generacije u nastojanju da se poboljšaju životi pojedinaca i grupa. Ljude ili skupine s nepoželjnim osobinama trebalo je liječiti ili se o njima brinuti umjesto da pokušavaju zaustaviti nasljednost osobina. Na primjer, moralno prikladna stvar bila bi liječiti alkoholičare umjesto sterilizirati ih kako bi se zaustavilo „širenje“ alkoholizma na buduće generacije.³⁵ Politike bilo koje vrste, eugeničke ili druge, koje utječu na dobrobit budućih generacija mijenjajući identitete onih koji će ih sačinjavati predstavljaju nekoliko zabrinutosti. Jedna od briga je da oni koji žele poboljšati čovječanstvo potičući koncepciju „boljih“ ljudi mogu donijeti loše odluke u vezi s tipovima ljudi koje treba stvoriti i roditi. Eugenički autoritet mogao bi promovirati nepoželjne značajke i možda ne bi razumio dobrobiti različitosti i različitih gledišta o tome što život čini korisnim i vrijednim. Druga zabrinutost je da bi svaki sustav rangiranja ljudske izvrsnosti koji bi eugeničari mogli upotrijebiti za „poboljšanje“ stanovništva automatski stigmatizirao žive ljude i one koji će tek biti začeti, čije ih osobine stavljaju na dno ljestvice eugeničara.³⁶

---

³³ Aultman, Julie M., „Eugenomics: Eugenics and Ethics in the 21st Century“, *Genomics, Society and Policy*, sv. 2, br. 2, 2006., str. 36.

³⁴ Buchanan, Allen, Dan W. Brock, Norman Daniels i Daniel Wikler, *From Chance to Choice: Genetics and Justice*, Cambridge University Press, Cambridge 2000., str. 46.

³⁵ Aultman, Julie M., „Eugenomics: Eugenics and Ethics in the 21st Century“, str. 36.

³⁶ Buchanan, Allen, Dan W. Brock, Norman Daniels i Daniel Wikler, *From Chance to Choice: Genetics and Justice*, str. 46–47.

5.2 Pluralizam vrijednosti

Druga teza, Pluralizam vrijednosti, sugerira da su pristaše eugenike propustile uvažiti pluralizam vrijednosti u svojim pokušajima da okarakteriziraju ljudsko savršenstvo. Glavni eugeničari Sjedinjenih Američkih Država, posebno oni iz elite i viših klasa, gledali su s prezirom na one čija su ponašanja, izgled i vrijednosti bili drugačiji od njihovih.³⁷ Buchanan i suradnici smatraju da su eugeničari pretpostavljali da bi ideal čovječanstva bio sličan njima samima ili barem onima kojima su se najviše divili.

Sposobnost znanosti da promijeni ljudsku biologiju i iskorijeni bolest prije nego što zahvati embrij u majčinoj utrobi ne stavlja nas daleko od mogućnosti eugeničke selekcije osobina i pojave novog društva izgrađenog na genetskim standardima koji bi mogli dovesti do ozbiljne genetske diskriminacije. Kada ne bi bilo različitih stupnjeva vrijednosti i kada bi imućni mogli kupiti takve korekcije, ljudi bi se podijelili u dvije skupine. Razlika bi bila biološka i društvena te više ne bi bilo genetske lutrije. Ljudi koji si mogu osigurati pristup resursima za poboljšanje osjećat će se i izgledati drugačije od ostalih. Razlikovat će se od pojedinaca koji nisu bili odabrani na sličan način u smislu kako izgledaju, razmišljaju, ponašaju se, a možda čak i kako se osjećaju te bi s vremenom mogli početi razmišljati o sebi kao o različitim vrstama bića.³⁸

5.3 Kršenje reproduktivnih sloboda

Treća teza, Kršenje reproduktivnih sloboda, odnosi se na način na koji su mnogi eugenički programi nepravедno nametnuti ljudima, čime su spriječeni u donošenju informiranih, prokreativnih izbora.³⁹ Reproductivna sloboda uključuje sposobnost donošenja informirane odluke o tome hoće li se osoba uopće razmnožavati, ili točnije, hoće li se upustiti u seksualnu aktivnost s partnerom koji je spreman sudjelovati. Reproductivna sloboda također uključuje i donošenje odluke kada će par dobiti dijete i koliko djece će imati.⁴⁰

---

³⁷ Aultman, Julie M. „Eugenomics: Eugenics and Ethics in the 21st Century“, str. 36.

³⁸ Jašić, Orhan i Zorica Kaluđerović Mijartović. „Intervening in Human Genes – Or Not? A Bioethical Issue on the Border with Science Fiction“, *Pannoniana*, sv. 5, br. 1, 2021., str. 125–130.

³⁹ Buchanan, Allen, Dan W. Brock, Norman Daniels i Daniel Wikler, *From Chance to Choice: Genetics and Justice* str. 50.

⁴⁰ Isto, str. 209–210.

Reproduktivna sloboda temelji se na nekoliko temeljnih prokreativnih izbora; izbor hoće li se osoba razmnožavati, s kim, kada, na koji način te izbor koliko djece će imati. Prisilnom sterilizacijom i sprječavanjem donošenja odluka o djeci, kršila se reproduktivna sloboda.

5.3.1 Izbor hoće li se osoba razmnožavati i s kime

Reproduktivna sloboda podrazumijeva slobodu odlučivanja hoće li se uopće razmnožavati te odabir željenog partnera. Postoje odluke i radnje usmjerene na poticanje reprodukcije kao i izbori i radnje usmjerene na obeshrabrivanje reprodukcije. I jedno i drugo je sastavni su dijelovi seksualne slobode. Stoga se pristup novim reproduktivnim tehnologijama i genetskim podacima ključnim za odluku hoće li se razmnožavati može uključiti u reproduktivnu slobodu, iako taj pristup može biti legitimno ograničen zbog troškova određenih reproduktivnih usluga ili podataka.⁴¹

5.3.2 Izbor vremena reprodukcije

Mogućnost odabira vremena za rađanje djece razvojem suvremenih kontracepcijskih i prokreacijskih tehnologija postaje sve važniji aspekt reproduktivne slobode. Novi reproduktivni postupci omogućuju ženama da rađaju u dobi kada bi to prije bilo malo vjerojatno ili nemoguće, dok kontracepcija omogućuje kontrolu nad time kada se osoba neće razmnožavati. Kako bi se izbjegla trudnoća kada je žena premlada da bi mogla ili željela preuzeti tipične odgovornosti roditeljstva i kako bi se ženama omogućilo da rade ili nastave karijeru prije zasnivanja obitelji, važna je kontrola vremena reprodukcije. Na vjerojatnost da će žene prenijeti određena genetska oštećenja na svoje buduće potomke također utječe dob u kojoj su prvi put zatrudnjele.

5.3.3 Izbor koliko djece imati

Značenje različitih aspekata reproduktivne slobode može varirati, kako općenito tako i u posebnim okolnostima. To najbolje pokazuju različite težine koje se daju slobodi začeca, roditeljstva i broju

---

⁴¹ Isto, str. 209.

djece koju netko želi. Za razliku od slobode da se ima samo određeni broj djece, puna reproduktivna sloboda bi omogućila osobi da ima onoliko djece koliko želi.⁴²

5.4 Etatizam

Etatizam, ili uplitanje države, četvrta je teza o nemoralnosti eugenike. Argument protiv eugenike na temelju etatizma vrti se oko zabrinutosti da jaka, intervencionistička država može lako prekoračiti svoje granice i povrijediti prava i slobode pojedinca u potrazi za eugeničkim ciljevima. Kritičari tvrde da je moralna pogrešnost eugenike još veća kada se provodi kroz etatističke politike koje daju prednost kolektivnim ciljevima nad pravima i autonomijom pojedinaca. Ova perspektiva naglašava potrebu za ravnotežom između društvenih interesa i zaštite individualnih prava i vrijednosti. Koncentracija moći u rukama države, osobito u vezi osobnih stvari poput reprodukcije i genetske selekcije, može dovesti do zlorabe moći. Etatističke eugeničke politike često uključuju državu koja odlučuje o tome tko se može, a tko ne može razmnožavati. Time se narušava autonomija pojedinaca i njihovo temeljno pravo na donošenje odluka o vlastitom tijelu i planiranju obitelji.

5.5 Pravda

Peti moralni problem temelji se na pravdi. Autori tvrde da su zagovaratelji eugeničkih pokreta (pogrešno) smatrali da je čovječanstvo suočeno s ozbiljnom prijetnjom, odnosno degeneracijom, te da bi svijet bio od koristi kada bi se ljudi podvrgnuli programima za poboljšanje. "Nepodobni" je istodobno skupina ljudi čiji geni nisu bili poželjni i ljudi koji su nedobrovoljnom spolnom segregacijom, stigmatizacijom, omalovažavanjem i sterilizacijom platili cijenu. Potencijal boljeg zdravlja, ili poboljšanog funkcioniranja, u sljedećoj generaciji vrijedan je cilj, ali to ne znači da bi njegovo postizanje opravdalo zakonska ograničenja, društvene nepravde ili druge radnje koje su upitne sa stajališta pravde i morala. Neki autori smatraju da bi eugenički postupci bili opravdani kada bi postojalo medicinsko opravdanje za njih, no problem nastaje kada su medicinski razlozi odsutni, a praksa se nastavlja. Nema razloga misliti da su eugeničari "poboljšali" genetski bazen do ikakvog značajnog stupnja niti su to ikako mogli učiniti.⁴³ Genetski inženjering vjerojatno bi

---

⁴² Isto, str. 210.

⁴³ Isto, str. 52–56.

bio skup i riskantan, ali čak i da je relativno jeftin i bez rizika, oni neobrazovani i neprivilegirani ne bi mogli imati koristi od njega.⁴⁴

5.6 Odgovornost prema budućim generacijama

Biti etički odgovoran znači biti odgovoran u isto vrijeme prema cilju i prema sredstvu, prema pojedincu i društvu, prema danas i sutra, prema sebi i drugima te čovjeku i životu općenito. Genetska tehnologija ima izravan utjecaj na našu odgovornost prema budućim generacijama. Što ako je naša jedina dužnost prema sljedećoj generaciji dati im najbolju moguću prednost – onu koja je bolja od naše? Što se tiče distribucije gena u nadolazećim generacijama, naše razumijevanje je ograničeno. Dakle, tu se postavlja pitanje što ako je došlo do i najmanje pogreške tijekom intervencije. Jesmo li to spremni ostaviti budućim generacijama? Problem nastaje u pogreškama u primjeni kojima je društvo sklono, a koje mogu imati katastrofalne posljedice. Cilj suvremene bioetike je ukazati na potencijalne posljedice koje odluke u ovom području mogu imati. Ona također mora učiniti one koji trebaju donositi odluke svjesnima težine tih odluka. Stoga sadašnja i buduća bioetika trebaju izgraditi alat koji će pomoći čovječanstvu da se nosi s odlukama koje još nije donijelo.⁴⁵

---

⁴⁴ Jašić, Orhan i Zorica Kaluđerović Mijartović. „Intervening in Human Genes – Or Not? A Bioethical Issue on the Border with Science Fiction“, *Pannoniana*, sv. 5, br. 1, 2021., str. 133.

⁴⁵ Isto, str. 125–129.

6. Je li eugenika inherentno loša?

Ključno je razlikovati genetske promjene koje imaju za cilj dobrobit skupine ili populacije i one koje se koncentriraju na jednu osobu. Naponi da se promijeni genetski sastav skupine ili populacije gotovo uvijek zahtijevaju uključenje trećih strana u reproduktivne izbore pojedinaca i parova. Netko osim pojedinaca koji stvaraju djecu mora postaviti politiku i standard. Takvi su napori gotovo uvijek uključivali nekakvu vrstu prisile, s obzirom na to da se pojedinci možda ne slažu s takvom politikom i prisilom. Međutim, drugačija je situacija kada par sam pokušava iskoristiti genetske tehnologije i informacije za povećanje potencijala svog potomstva.⁴⁶

Zagovaranje eugenike ne znači nužno podržavanje prisile koju sponzorira država, patrijarhalnih stajališta ni genetskog determinizma. Umjesto toga, znanstvena zajednica se slaže da gotovo svaka karakteristika koja utječe na našu osobnost i izgleda da živimo ispunjen život – poput inteligencije, zdravlja, empatije i kontrole nagona – ima značajnu nasljednu komponentu. Zagovornici eugenike smatraju da bi država trebala ograničiti slobodu kada se dopuštanje pojedincima da djeluju kako žele predstavlja rizik za druge, kada nečija sposobnost donošenja odluka i izbora dovodi do vlastite opasnosti te da bi država trebala zahtijevati od nas da djelujemo na načine koji promiču društvenu dobrobit kada se nađemo u problemima kolektivnog djelovanja u kojima svatko od nas ima poticaj djelovati na jedan način, ali većini nas je bolje ako većina ljudi djeluje na drugi način.⁴⁷

Najčešći prigovori bilo kakvom pokušaju da se neka osobina eliminira genetskim inženjeringom ili da se poveća broj djece sa željenim osobinama spadaju u jednu od tri kategorije: zabrinutost zbog uporabe prisile, nametanje proizvoljnih standarda savršenstva ili mogućnost nepravednosti u slučaju da je eugenička selekcija dopuštena.⁴⁸

---

⁴⁶ Caplan, Arthur L., Glenn McGee, David Magnus. „What is immoral about eugenics?“ *The BMJ*, sv. 319 br. 7220, 1999., str. 1.

⁴⁷ Anomaly, Jonathan, „Defending eugenics“, *Monash Bioeth. Rev.*, br. 35, 2018., str. 30

⁴⁸ Caplan, Arthur L., Glenn McGee, David Magnus, „What is immoral about eugenics?“, str. 1.

6.1 Stvar izbora

Zloupotrebljavanje eugenike kroz politiku prisile koju je nametnula vlada prikriva činjenicu da eugenički ciljevi, osim prisile, mogu biti i stvar izbora. Vlade, institucije ili bilo koja treća strana nikada ne bi smjela nikoga prisiljavati ili vršiti pritisak na reproduktivno ponašanje. Jedna od temeljnih sloboda priznatih međunarodnim pravom i moralnim teorijama iz raznih etičkih tradicija je sloboda reprodukcije bez ometanja vanjskih strana. Međutim, nije potrebno koristiti prisilu ili silu za postizanje ciljeva postizanja savršenstva, sprječavanja bolesti ili težnje za zdravljem pojedinaca. Moguće je da par želi izbjeći prenošenje bolesti srpastih stanica ili neku od genetski prenosivih bolesti na svoje nerođeno dijete. Alternativno, mogu odabrati dijete određenog spola, boje kose ili boje očiju. Ako je njihov izbor slobodan i informiran, nema razloga misliti da je takav izbor nemoralan na temelju sile ili prisile.⁴⁹

6.2 Raznovrsni standardi

Nije jasno koje kvalitete ili karakteristike treba smatrati idealnima ili optimalnima. Odluka o tome koja je osobina ili ponašanje dobro ili poželjno ovisi o okruženju, kulturi i okolnostima s kojima će se dijete suočiti.⁵⁰

Iako su stavovi o tome što je savršeno ili poželjno u ljudskom biću najčešće stvar ukusa, kulture i osobnog iskustva, oni nisu nužno rezultat čisto subjektivnih osjećaja. Fizička izdržljivost, snaga, brzina, sklonost matematici, spretnost i oštrina oka samo su neki od primjera atributa koji su povezani sa zdravljem na način koji svi prepoznaju kao poželjan.⁵¹

Bilo bi teško tvrditi da je roditelj koji je htio dijete s boljim pamćenjem ili većom tjelesnom spretnošću jednostavno udovoljavao svojim pristranostima ili predrasudama. Čini se da postoji dovoljno slaganja oko poželjnosti nekih osobina kako bi se roditeljima omogućilo donošenje jedinstvenih odluka o osobinama svoje djece u ime njihova zdravlja, sve dok ljudi nisu prisiljeni

---

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Isto.

⁵¹ Isto.

donositi odluke o svojoj djeci koje su u skladu s određenim vizijama o tome što je dobro ili loše, zdravo ili nezdravo. A da nije bila uključena nikakva prisila, moglo bi se čak tvrditi da bi roditelji trebali imati slobodu birati oblik obrva ili uzorak pjega svoje djece ili druge jednako bezazlene osobine sve dok njihov odabir ne predstavlja rizik za dijete, ne ugrožava djetetovu šansu da maksimizira svoje mogućnosti ili dovesti do toga da roditelji pretjerano ulažu u površne aspekte djetetova izgleda ili ponašanja.⁵² Izbor kakvu djecu imati jedna od najkontroverznijih komponenti reproduktivne slobode. To je također jedan od aspekata reproduktivne slobode koji se može najizravnije sukobiti s genetskim intervencijama kako bi se spriječilo nanošenje štete potomstvu. Povećano znanje o ljudskoj genetici te nove genetske tehnike proizvode značajne mogućnosti kontroliranja prirode djece. Roditelji informacije koje se tiču prenošenja genetskih bolesti i stanja na svoju djecu mogu koristiti pri odabiru hoće li pokušati zatrudnjati i kako.⁵³

6.3 Pitanje društvene nejednakosti

Još jedan prigovor protiv dopuštanja eugeničkih želja da utječu na roditeljstvo je da će to dovesti do temeljnih društvenih nejednakosti. Dopuštanje roditeljima da donose odluke o genetskom sastavu svoje djece moglo bi rezultirati razvojem genetske „nadklase“ s nepravednim prednostima nad drugima čiji roditelji nisu mogli priuštiti da im daju poželjne biološke sklonosti i kvalitete. Osim toga, moglo bi dovesti do homogenizacije u društvu gdje raznolikost i razlike nestaju u žurbi kako bi se proizveli samo savršeni ljudi, ostavljajući svakoga s najmanjim nedostatkom ili invaliditetom u nepovoljnom položaju. Jednakost i poštenje svakako su važni koncepti u društvima koja su predana jednakim mogućnostima za sve.

Međutim, ako društvo doista vjeruje da svatko zaslužuje poštenu priliku, možda će biti potrebno poduzeti korake kako bi se osiguralo da oni koji žele usvojiti eugeniku imaju pristup resursima za to. To također može značiti da postoji snažna moralna potreba da se uzmu u obzir sve varijacije u biološkoj obdarenosti kroz specijalizirane programe i obrazovne prilike. Teško je tvrditi da su biološke prednosti uvredljivije ili etički zabrinjavajuće od društvenih i ekonomskih prednosti u

---

⁵² Isto, str. 1–2.

⁵³ Buchanan, Allen, Dan W. Brock, Norman Daniels i Daniel Wikler, *From Chance to Choice: Genetics and Justice*, str. 211.

svijetu koji sada tolerira tako ekstremnu nejednakost. Teško je tvrditi u svijetu koji tolerira stvaranje homogenosti kroz roditeljski odabir škola, satova glazbe i sporta, vjerskog obrazovanja ili ljetnih kampova da je samo ekološki stvorena homogenost moralno dopuštena. Činjenica da ti ljudi s privilegiranim društvenim pozadinama nastavljaju s sličnim obrazovnim i životnim iskustvima ne čini se dovoljnim razlogom za miješanje u izbor roditelja. Ne čini se dovoljno dobrim argumentom miješati se u izbor roditelja samo zato što oni iz bogatog društvenog podrijetla imaju slična obrazovna i životna iskustva. Nijedno moralno načelo ne pruža dovoljno razloga za osudu pojedinačnih eugeničkih ciljeva. Dok prisili i prijetnji nema mjesta u reproduktivnom izboru i dok pojedinačne odluke mogu imati negativne kolektivne posljedice, nije jasno kako je manje etično dopustiti roditeljima da biraju boju očiju svog djeteta ili da pokušaju stvoriti fetus s matematičkim sposobnostima, nego što je dopustiti im da podučavaju svoju djecu vrijednostima određene religije, pokušaju usaditi ljubav prema sportu odlazeći na utakmice ili da zahtijevaju od njih da sviraju određeni instrument. U onoj mjeri u kojoj nema prisile i sile i dopušteno je da prevlada individualni izbor, pretpostavljajući pravednost u pristupu sredstvima za poboljšanje života potomaka, teško je vidjeti što točno nije u redu s roditeljima koji se odluče koristiti genetskim znanjima za poboljšanje zdravlja i dobrobiti svojih potomaka.⁵⁴

6.4 Pobijanje etatizma

Autori Buchanan, Brock, Daniels i Wikler se nadovezuju na tvrdnju Jamesa Watsona da se nepravde u ime eugenike, institucionalizacija, spolna segregacija i sterilizacija, ne bi dogodile da se eliminierala uloga države. Kao što je već rečeno, etatistički argumenti se temelji na vjerovanju da jaka država može iskoristavati svoju ovlast te povrijediti autonomiju svojih građana. No, iako je država organizirala, provodila i štitila mnoge eugeničke programe velikih razmjera, etatizam sam po sebi niti je bitan za eugeničke programe niti definira njihovu nemoralnost. Eugeniku mogu provoditi pojedinci i institucije bez države, a vjerojatno čak i kao nenamjeran rezultat radnji učinjenih iz drugih razloga, ali etički problemi mogu biti jednako ozbiljni. Istina, moglo bi biti izazovno postići usklađenost s eugeničkim naredbama bez iskorištavanja prednosti zakona.⁵⁵ Štoviše, godine 1988. autor Jeremy Rifkin izjavio je svoja predviđanja kako će velike tvrtke

---

⁵⁴ Caplan, Arthur L., Glenn McGee, David Magnus, „What is immoral about eugenics?“ *The BMJ*, sv. 319, br. 7220, 1999., str. 2.

⁵⁵ Buchanan, Allen, Dan W. Brock, Norman Daniels i Daniel Wikler, str. 51.

kapitalizirati genetička i genomska istraživanja te da bi geni mogli postati „zeleno zlato“ biotehnološkog stoljeća.⁵⁶

---

⁵⁶ Aultman, Julie M., „Eugenomics: Eugenics and Ethics in the 21st Century“, str. 39.

7. Zaključak

Povijest eugenike u Sjedinjenim Državama tijekom 20. stoljeća složena je i moralno opterećena tema koja i dalje izaziva rasprave. Ovaj rad ispitao je moralne argumente protiv eugenike i one u njezinu obranu, bacajući svjetlo na zamršenost ove sporne prakse.

U poglavljima o povijesti eugenike istraženo je kako se eugenika pojavila kao znanstveni pokret ukorijenjen u uvjerenju da selektivni uzgoj može poboljšati ljudsku rasu. Eugenika se dalje oblikovala kroz niz politika, uključujući zakone o sterilizaciji, zabrani miješanja brakova te imigrantskoj politici, s ciljem sprječavanja reprodukcije onih koji se smatraju „nepodobnima“ na temelju eugeničkih kriterija. Nepodobni su mogli biti svi za koje su eugeničari smatrali da su hendikep za cjelokupno društvo, od starih i mladih, od bolesnih i ludih do kriminalnih i onih s raznim sklonostima. Eugeničke prakse i politike sa sobom su nosile i moralne dileme. Argumenti protiv eugenike naglašavali su povredu prava pojedinaca, mogućnost zlorabe i inherentnu subjektivnost u određivanju tko je podoban, a tko nepodoban, dok su argumenti za eugeniku naglašavali poboljšanje društva, prihvaćanje različitih vrijednosti i stavova te autonomiju pojedinaca.

S moralnog stajališta, jedan od najuvjerljivijih argumenata protiv eugenike leži u njezinoj potencijalnoj povredi individualnih prava i ljudskog dostojanstva. Eugeničke politike često uključuju državno odobrene intervencije u reproduktivne izbore pojedinaca, čime se zadire u osobne slobode. Ideja da se određene skupine smatraju manje vrijednima reprodukcije izaziva duboku etičku zabrinutost, jer ne samo da diskriminira marginalizirane zajednice, već također krši načelo jednake ljudske vrijednosti. Osim toga, eugenika postavlja proizvoljne standarde za ono što čini „poželjni“ genetski sastav, što može dovesti do društvenih podjela i isključenja. S druge strane, zagovornici eugenike tvrde da je prihvatljiva na temelju društvenih koristi, kao što je potencijal za poboljšanje zdravlja i smanjenje nasljednih bolesti. Oni tvrde da bi to moglo dovesti do poboljšanja ljudskog genskog fonda, što bi u konačnici pridonijelo sveukupnoj dobrobiti društva. Postavlja se pitanje mogu li potencijalne dobrobiti eugenike, u nekim okolnostima, nadjačati moralne prigovore.

Međutim, ključno je razmotriti lekcije naučene iz povijesne zlouporabe eugenike u Sjedinjenim Državama. Mračno nasljeđe prisilnih sterilizacija, politike diskriminacije i dehumanizacije određenih skupina naglašava opasnosti neprovjerenih eugeničkih praksi. Ove povijesne nepravde bacaju dugu sjenu na svaki argument u korist eugenike, naglašavajući potrebu za oprezom kada se raspravlja o njezinoj prihvatljivosti. U svjetlu ovih razmatranja, može se zaključiti da iako je eugenika možda bila istraživana kao sredstvo za poboljšanje genetskog sastava društva, njezina je povijesna provedba bila prepuna etičkih kršenja i nepravdi. Potencijal za diskriminaciju, gubitak osobne autonomije i jačanje štetnih stereotipa čine jak argument protiv njene moralne prihvatljivosti.

Literatura

1. Allen, Garland E. "The Misuse of Biological Hierarchies: The American Eugenics Movement, 1900-1940." *History and Philosophy of the Life Sciences*, sv. 5, br. 2, 1983., str. 105–128.
2. Alonso, Paola. „Autonomy Revoked: The Forced Sterilization of Women of Color in 20th Century America.“ Ibid. A Student History Journal, sv. 13, 2020. (<https://twu.edu/media/documents/history-government/Autonomy-Revoked--The-Forced-Sterilization-of-Women-of-Color-in-20th-Century-America.pdf> pristup: 23.5.2023.)
3. Anomaly, Jonathan. Defending eugenics. *Monash Bioeth. Rev.* 35, 2018., str. 24–35.
4. Aultman, Julie M. „Eugenomics: Eugenics and Ethics in the 21st Century.“ *Genomics, Society and Policy*, sv. 2, br. 2, 2006., str. 28–49.
5. Black, Edwin. „Eugenics and the Nazis – the California Connection“. *SFGate*. 2003. (<https://www.sfgate.com/opinion/article/Eugenics-and-the-Nazis-the-California-2549771.php> pristup 19.2.2023.)
6. Boulter, Michael. "The Rise of Eugenics, 1901–14." *Bloomsbury Scientists: Science and Art in the Wake of Darwin*, UCL Press, 2017., str. 102–114.
7. Buchanan, Allen, Dan W. Brock, Norman Daniels i Daniel Wikler. *From Chance to Choice: Genetics and Justice*. Cambridge: Cambridge University Press. 2000.
8. Caplan, Arthur L., Glenn McGee, David Magnus. „What is immoral about eugenics?“ *The BMJ*, sv. 319(7220), 1999., str. 1–2.
9. Carlson, Elof Axel. „The Hoosier Connection: Compulsory Sterilization as Moral Hygiene“, u: Paul Lombardo (ur.). *A Century of Eugenics in America*. Indianapolis, Bloomington, 2011., str. 11–25.
10. Castles, Katherine. „Quiet Eugenics: Sterilization in North Carolina's Institutions for the Mentally Retarded, 1945–1965“. *The Journal of Southern History*, sv. 68, br. 4, 2002., str. 849–878.
11. Cohen, Adam. *Imbeciles: The Supreme Court, American Eugenics, and the Sterilization of Carrie Buck*. New York, Penguin Press, 2016.
12. Davenport, Charles Benedict. *Heredity In Relation to Eugenics*. New York: H. Holt and Company, 1911.

13. Galton, Francis. „Eugenics: Its Definition, Scope and Aims.“ *The American Journal of Sociology*, sv. 10, br. 1, 1904., str. 43–51.
14. Galton, Francis. *Hereditary Genius*. Macmillan and Co., New York, 1892.
15. Grant, Madison. *The Passing of the Great Race*. London: Columbia University, 1922.
16. Hansen, Randall i Desmond King. „Eugenic Ideas, Political Interests, and Policy Variance: Immigration and Sterilization Policy in Britain and the U.S.“ *World Politics*, sv. 53, br. 2, 2001., str. 237–263.
17. Jašić, Orhan i Zorica Kaluđerović Mijartović. "Intervening in Human Genes - Or Not? A Bioethical Issue on the Border with Science Fiction." *Pannoniana*, sv. 5, br. 1, 2021, str. 121–139.
18. Kevles, Daniel J. *In the Name of Eugenics*. London: Harvard University Press, 1985.
19. Kimmelman, Barbara A. „The American Breeders' Association: Genetics and Eugenics in an Agricultural Context, 1903–1913.“ *Social Studies of Science*, sv. 13, br. 2, 1983., str. 163–204.
20. Lantzer, Jason S. „The Indiana Way of Eugenics: Sterilization Laws.“ u: Paul Lombardo (ur.). *A Century of Eugenics in America*. Indianapolis, Bloomington, 2011., str. 26–44.
21. Largent, Mark A. „“The Greatest Curse of the Race“ – Eugenic Sterilization in Oregon, 1909–1983.“ *Oregon Historical Quarterly*, sv. 103, br. 2, 2002., str. 188–209.
22. Laughlin, Harry H. *Eugenical Sterilization in the United States*. Chicago: Psychopathic Laboratory of the Municipal Court, 1922.
23. Lombardo, Paul A. „Introduction: Looking Back at Eugenics“, u: Paul Lombardo (ur.). *A Century of Eugenics in America*. Indianapolis, Bloomington, 2011., str. 1–10.
24. Lombardo, Paul A. „Three Generations, No Imbeciles: New Light on Buck v. Bell.“ *NY University Law Rev.* 1985, sv. 60(1), str. 30–62.
25. Oswald, Frances. „Eugenical Sterilization in the United States.“ *American Journal of Sociology*, vol. 36, br. 1, 1930., str. 65–73.
26. Pernick, Martin S. “Taking better baby contests seriously.” *American Journal of Public Health* sv. 92 (5), 2002., str. 707–708.
27. Polšek, Darko. "Američka eugenika." *Prolegomena*, sv. 1, br. 2, 2002., str. 163–186.
28. Reilly, Philip R. “Involuntary Sterilization in the United States: A Surgical Solution.” *The Quarterly Review of Biology*, sv. 62, br. 2, 1987, str. 153–170.

29. Stern, Alexandra Minna. "Eugenics, sterilization, and historical memory in the United States". *História, Ciências, Saúde-Manguinhos* sv. 23, 2016., str. 195–212.
30. Vuk, Martina. 2008. "Eugenika i moderna medicina." *Spectrum*, sv. 3, br. 4, str. 49–54
31. Wikler, Daniel. „Can we learn from eugenics?“ *Journal of Medical Ethics*, sv 25, 1999., str. 183–194.
32. Wilkinson, Stephen. *Choosing Tomorrow's Children*. Oxford: Clarenton Press, 2010.
33. Wilson, Philip K. „Bad Habits and Bad Genes: Early 20th-Century Eugenic Attempts to Eliminate Syphilis and Associated „Defects“ from the United States.“ *Canadian Bulletin of Medical History*, sv. 20, br. 1, 2003., str. 11–41.